

**TOWARZYSTWO ŁĄCZNOŚCI Z POLONIĄ ZAGRANICZNĄ
„POLONIA”**

(XX LECIE DZIAŁALNOŚCI)

1. POWSTANIE TOWARZYSTWA

W dniu 18 października 1955 r. odbyło się w Warszawie zebranie konstytucyjne, które dało początek organizacji społecznej, nazwanej wówczas Towarzystwem Łączności z Wychodźstwem „Polonia”¹. Wykładnię działalności Towarzystwa najlepiej określa fragment referatu prof. dr Stanisława Kulczyńskiego.

„Polska Ludowa nie chce i nie może zapomnieć o wielomilionowej rzeszy rodaków żyjących na obczyźnie. Nie może zapomnieć o tych, którzy chcieliby powrócić, by wspólnie z całym narodem budować nową Polskę. Nie może również wyrzec się tych, którzy z różnych przyczyn powrócić do kraju nie mogą, a pragnęliby pomóc narodowi i przyczynić się do zacieśnienia więzów z innymi narodami, więzów umacniających niepodległość i siłę współczesnej Polski. Więzy te, to przyjaźń i pokój, współpraca międzynarodowa oparta na wzajemnym szacunku i wymianie dóbr materialnych i kulturalnych”.

Obecni na zebraniu przedstawiciele polskich środowisk naukowych, kulturalnych, duchowni oraz byli działacze ośrodków emigracyjnych wiele miejsca w swych wystąpieniach poświęcili idei współpracy ze środowiskami polonijnymi, mówili o współdziałaniu z organizacjami i stowarzyszeniami polskimi za granicą i o potrzebie niesienia im pomocy. Członkowie-założyciele Towarzystwa dostrzegali konieczność podtrzymywania i umacniania polskości wśród Polonii Zagranicznej. Zdaniem wielu uczestników zebrania, ważne miejsce w pracy przyszłej organizacji winna zająć zarówno problematyka oświaty, jak i konkretna pomoc w jej krzewieniu wśród wychodźstwa.

Podczas obrad postulowano pomoc w organizowaniu nauki języka polskiego, geografii i historii ojczystej dla dzieci emigrantów. Zwracano uwagę, iż nawiązanie przez Towarzystwo szerokiej współpracy z różnymi organizacjami i stowarzyszeniami powinno spowodować zwiększenie zainteresowań i zdynamiczowanie bezpośrednich kontaktów między Po-

¹ „Trybuna Ludu” z 21 X 1955 informuje: „Z inicjatywy przedstawicieli organizacji społecznych, kulturalnych i naukowych oraz byłych działaczy ośrodków emigracji polskiej odbyło się 18 X 1955 r. zebranie, na którym powołano Towarzystwo Łączności z Wychodźstwem 'Polonia'”.

lonią a krajem. Ważnym elementem pracy Towarzystwa z organizacjami polonijnymi powinno stać się informowanie o bieżących sprawach i wydarzeniach zachodzących w Polsce. Zakładano, iż współpraca stworzy najlepsze możliwości przedstawienia nowej polskiej rzeczywistości wszystkim rodakom przebywającym poza granicami kraju².

W dyskusji nie zabrakło głosów wskazujących na dzieło odbudowy i pozytywne zmiany społeczne, dokonane w Polsce. Wzrost znaczenia PRL na arenie międzynarodowej po II wojnie światowej, jest coraz bardziej dostrzegalny również w licznych środowiskach polonijnych za granicą. Powołanie w kraju organizacji społecznej, której celem było wyjście naprzeciw wszystkim rodakom „dobrej woli”, stworzyło praktyczną możliwość nawiązania kontaktu pomiędzy Polonią a Macierzą.

W wyniku jednodniowych obrad wybrano władze Towarzystwa, zrehabilitowano list do Polaków za granicą oraz uchwalono statut Towarzystwa, który uwzględniał zawarte w dyskusji postulaty i wnioski. I tak, w drugim rozdziale (27 §) statutu czytamy:

„Towarzystwo Polonia ma na celu:

1. współpracę ze stowarzyszeniami polskimi za granicą, placówkami oświatowymi i kulturalnymi oraz środowiskami Polonii w zachowaniu i rozwijaniu kultury narodowej,
2. otoczenie opieką dzieci i młodzieży przez udzielanie pomocy w kultywowaniu polskości, rozwijaniu i organizowaniu nauki języka polskiego, geografii i historii kraju ojczystego, udzielaniu pomocy szkołom polskim za granicą,
3. zapoznawanie Polaków za granicą z rozwojem i życiem społecznym, gospodarczym i kulturalnym Polski Ludowej oraz informowanie społeczeństwa w kraju o życiu wychodźstwa polskiego,
4. utrzymanie i rozszerzenie bezpośredniej łączności wychodźstwa z krajem,
5. ułatwianie najzdolniejszej młodzieży polskiego pochodzenia dostępu do szkół i wyższych uczelni w kraju,
6. zacieśnianie więzów przyjaźni i braterstwa z narodami wśród których żyją wychodźcy polscy,
7. popieranie twórczości artystycznej wśród wychodźstwa”.

Analiza różnych aspektów działalności Towarzystwa i ich konfrontacja z założeniami statutowymi przyjętymi na pierwszym zebraniu prowadzi do wniosku, że w miarę upływu czasu zakres działalności Towarzystwa ulegał poszerzeniu, co znalazło swoje odzwierciedlenie w uzupełnieniach wprowadzonych do statutu w 1967 r. oraz w dokonanej zmianie statutu (1973 r.). Również w nazwie Towarzystwa, kontrowersyjne określenie „Wychodźstwo” zastąpiono w roku 1959 pojęciem „Polonii Zagranicznej”³.

² Referat S. Kulczyńskiego na I zebraniu Towarzystwa w dniu 18 X 1955 r.

³ Po raz pierwszy nazwa: Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” pojawia się w protokołach z posiedzeń Prezydium Zarządu Towarzystwa w dniu 11 VII 1959 r.

Powstanie Towarzystwa przypadło na szczególnie ważny okres zarówno w życiu kraju, jak i w sytuacji międzynarodowej. Lata pięćdziesiąte, to czas stale jeszcze niezagojonych ran zadanych Polsce przez wojnę, to lata wielkiego wysiłku całego narodu skupionego wokół programu odbudowy i nie zakończonego jeszcze dzieła zagospodarowania Ziemi Zachodnich i Północnych⁴. W sytuacji międzynarodowej okres ten cechowała eskalacja napięć i „zimnej wojny”, oraz aktywność nieprzychylniej Polsce Ludowej części emigracji politycznej. Wbrew tej niekorzystnej sytuacji narastało wzajemne zainteresowanie kraju i Polonii Zagranicznej⁵. Wzrost tego zainteresowania oraz utrwalanie różnorodnych form więzi znajdowało swoje głębokie uzasadnienie w jedności kulturowego pochodzenia, więzach krwi i języka, wspólnym obyczaju i religii, wynikało ponadto z powiązań rodzinnych i towarzyskich. Powstanie w kraju organizacji, której celem było niesienie pomocy rozsianym po świecie rodakom, było więc spełnieniem autentycznego zapotrzebowania społecznego (ze statystyk wynika, że co trzeci Polak ma w rodzinie kogoś, kto przebywał za granicą)⁶ i stwarzała możliwość podjęcia w sposób instytucjonalizowany wielu problemów nie objętych dotychczas przez inne resorty. Towarzystwo Łączności z Wychodźstwem „Polonia” miało również przewyciężyć te trudności, jakie zarysowały się w kontaktach między emigracją a krajem w latach 1945 - 1955⁷.

W archiwach Towarzystwa znaleźć można wśród przechowywanej korespondencji pierwszy list, jaki napłynął na adres Towarzystwa. Wysłano go 27 listopada 1955 r. z miejscowości Tereza Cristina w Urugwaju, a jego autorem był p. Władysław Wójcik, emigrant z Białostockiego. Pisze on między innymi:

„[...] witając serdecznie powołaną do życia organizację, której brak dawał się odczuć dotkliwie na terenach wychodźczych po II-giej wojnie światowej, spieszę poinformować Szanowny Zarząd o nastrojach panujących wśród starej emigracji ludowej”.

Dowodów uznania i głosów zadowolenia z powodu powstania orga-

⁴ O drugiej fali repatriacji i zasiedlania Ziemi Zachodnich w latach 1955 - 1958 pisze K. Żygulski w rozdziale pt. *Repatrianci jako pracownicy przemysłowi* w pracy zbiorowej pod redakcją A. Kwileckiego pt. *Ziemie Zachodnie w polskiej literaturze socjologicznej*. Instytut Zachodni, Poznań 1970, 306 ss.

⁵ O sposobach nawiązania szerszej współpracy mówił E. Osmańczyk w czasie zebrania Zarządu Towarzystwa dnia 1 XII 1955 r.

⁶ Por. E. Basiński, *Polonia solidarna z Macierzą*. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza 1971, s. 5.

⁷ W. Goetzen, *W piętnastolecie Towarzystwa „Polonia”*. *Problemy Polonii Zagranicznej* t. VIII, R. 1973.

nizacji podejmującej problematykę polonijną było wiele; dochodziły one z różnych zakątków kuli ziemskiej.

2. KIERUNKI DZIAŁANIA

W VIII zeszycie *Problemów Polonii Zagranicznej* z 1973 r. Witold Goetzen w artykule pt. *W piętnastolecie Towarzystwa „Polonia”* proponuje wyodrębnienie trzech etapów pracy Towarzystwa, odpowiadających procesom wewnętrznym, dokonującym się w łonie Polonii Zagranicznej. Podejmowanie próby periodyzacji dotychczasowej działalności Towarzystwa w oparciu o kryteria przeobrażeń zachodzących wśród Polonii Zagranicznej, bez przeprowadzenia wnikliwych badań socjologicznych, wydaje się ryzykowne. Jako jedyne racjonalne kryterium, na którym można oprzeć podział pracy Towarzystwa „Polonia” na poszczególne okresy, proponujemy dynamikę jego działalności.

Działalność Towarzystwa prowadzona jest w siedmiu głównych kierunkach: 1) Współpraca z organizacjami polonijnymi; 2) Działalność w dziedzinie kultury; 3) Działalność w dziedzinie popularyzacji nauki i oświaty; 4) Działalność w dziedzinie turystyki; 5) Badania i propagowanie wiedzy o Polonii Zagranicznej w kraju; 6) Usługi dla Polonii oraz 7) Działalność organizacyjna.

Lista ta nie wyczerpuje szczegółowych zagadnień, podejmowanych w ciągu 20 lat pracy Towarzystwa, funkcjonujących także współcześnie.

Decydujący wpływ na dynamikę działalności Towarzystwa miały trzy główne składniki: wewnętrzna sytuacja w kraju; sytuacja na arenie międzynarodowej; stosunek środowisk polonijnych do kraju.

Celem niniejszego opracowania nie jest monograficzny opis wszystkich inicjatyw podejmowanych przez Towarzystwo w siedmiu wymienionych wyżej kierunkach jego działania, a jedynie wykazanie wpływu i wzajemnych zależności między określonymi wcześniej trzema składnikami a dynamiką działalności, przy czym wyraźne wyodrębnienie poszczególnych okresów jest skomplikowane, gdyż granice narastania lub zmniejszania się aktywności pracy Towarzystwa są płynne.

3. PIERWSZY OKRES DZIAŁALNOŚCI

Pierwszy okres działalności Towarzystwa był czasem poszukiwań własnego miejsca zarówno w sferze rozległych zamierzeń tematycznych, jak również zasięgu oddziaływania. Wskazują na to liczne wówczas kontakty z przedstawicielami organizacji polonijnych oraz treść prowadzonych rozmów. Tematem najczęściej w nich poruszonym były sprawy współpracy międzyorganizacyjnej, a przede wszystkim jej formy. Brak

wzorów oraz konieczność wypracowania nowych form spowodowana była zmianami społeczno-politycznymi, jakie nastąpiły w Polsce w wyniku II wojny światowej. Zmianie uległy zadania i rola, jaką miała do odegrania organizacja współpracująca z Polonią zagraniczną. Nie mogła to być działalność centralizująca wszystkie organizacje polonijne na świecie, na wzór dawnego „Światpolu”. Podstawą nowo powstałego stowarzyszenia miała być zasada dobrowolnego współdziałania. Towarzystwo „Polonia”, jako organizacja społeczna, miał współpracować i kultywować wzajemne związki kraju z różnymi środowiskami polonijnymi na zasadach wzajemnego poszanowania i partnerstwa. Istotnym warunkiem realizacji współdziałania z Polonią Zagraniczną było takie ukształtowanie jego form, aby działalność polonijna nie powodowała w środowiskach Polonii Zagranicznej kolizji między poczuciem pochodzenia a obowiązkami, jakie spoczywają na Polonii wobec tego państwa, którego obywatelstwo posiadała.

Przestrzeganie tej zasady obowiązywało w działalności Towarzystwa od początku jego istnienia. Celem Towarzystwa nie było dążenie do wyobcowania Polonii z życia narodów, których stała się częścią składową. Głęboko humanistyczny cel, jaki realizuje w praktyce Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną polega na umacnianiu więzów wzajemnych przyjaźni i pokojowej współpracy między narodami o różnych systemach społecznych i ustrojach politycznych⁸.

Nawiązywane w ciągu 20-letniej działalności Towarzystwa kontakty świadczą o stałym dążeniu do rozszerzenia wszechstronnej współpracy. Spośród organizacji polonijnych współdziałających z Towarzystwem wyodrębnić można, z uwagi na ich program i zasięg oddziaływania, stowarzyszenia i organizacje o zasięgu ogólnokrajowym i lokalnym, a wśród nich: kulturalne i naukowe, samopomocowe, profesjonalne, kombatanckie, kobiece, młodzieżowe, wyznaniowe, regionalne, sportowe i turystyczne, hobbystyczne.

Ponadto, w skupiskach Polonii działają szkoły, instytuty kultury i nauki, muzea, domy kultury, kluby, zespoły artystyczne i sportowe, z którymi Towarzystwo „Polonia” oraz szereg instytucji i organizacji krajowych utrzymuje bliską i stale rozszerzaną współpracę, udzielając pomocy metodycznej, materiałowej, a także pomagając w doskonaleniu fachowych kadr. W miarę upływu czasu w rejestrach Towarzystwa przybywało nazw współpracujących z nim organizacji.

Pierwszy okres działalności Towarzystwa charakteryzował się skupie-

⁸ Referat sekretarza generalnego wygłoszony na IV Zjeździe Towarzystwa dnia 15 V 1973 r. W: *IV Zjazd Towarzystwa Łączności z Polonią zagraniczną „Polonia”*. Wydawnictwo Interpres, Warszawa 1974, s. 25.

niem zainteresowań na środowiskach dawnej emigracji zarobkowej oraz na części ostatniej fali emigracji związanej z wydarzeniami II wojny światowej.

Działalność reakcyjnych ośrodków emigracyjnych, których kierownictwa nie mogły pogodzić się z nową sytuacją społeczno-polityczną Polski powodowała podtrzymywanie i podsycanie wśród wielu organizacji polonijnych nastrojów niepewności i niechęci do podejmowanych w kraju działań. Aktywność tych ośrodków nie zahamowała jednak naturalnego dążenia Polonii do nawiązania kontaktów z krajem. Wśród pierwszych organizacji, które podjęły korespondencję z Towarzystwem „Polonia” reprezentowane były zarówno środowiska polonijne z krajów europejskich, jak i z państw bardziej odległych. Jedną z organizacji, która szybko przystąpiła do współpracy z Towarzystwem, było Polskie Towarzystwo Kulturalne im. Adama Mickiewicza z Montevideo w Urugwaju. W pierwszym liście do tej organizacji czytamy m. in.:

„Tu w Urugwaju nie mamy przedstawicielstwa polskiego, mimo iż Rząd nasz (polski — przyp. aut.) jest oficjalnie przyznany przez władze tutejsze. Emigracja polska przez to pada ofiarą propagandy rodzimej reakcji, która jest tutaj stale zasilana nowymi czynnikami z Londynu. Nasze Polskie Towarzystwo Kulturalne im. Adama Mickiewicza ma na celu zjednoczyć i uświadomić Polaków w Urugwaju o Nowej Polsce, jako też rozwinąć pracę kulturalną, która jest zupełnie zaniedbana. [...] Obecnie cieszymy się z powstania Towarzystwa „Polonia”, gdyż dla nas będzie to ogromna pomoc jako Towarzystwa i wiele otuchy dla Polaków, którzy czują się bardzo osamotnieni”.

Z całego listu wyciera wielki autentyzm i troska o sprawy polskie.

Istotne dla dalszego rozwoju Towarzystwa było dążenie do podejmowania dialogu z nowymi organizacjami. Zadania, jakie ciążyły na Towarzystwie, a zwłaszcza dążenie do przełamania wśród Polonii uprzedzeń i braku zaufania do kraju spowodowały, iż działalność Towarzystwa przybierała charakter ponadustrojowy i rozwijała się niezależnie od różnic ideologicznych. Dobrą okazją współpracy, a tym samym nawiązania wzajemnych kontaktów, stwarzała propozycja wspólnego organizowania ważnych rocznic.

4. OBCHODY ROCZNICOWE

Współpraca Towarzystwa „Polonia” i organizacji polonijnych przy organizowaniu obchodów rocznic wywoływała wiele zjawisk ważnych zarówno dla Polonii Zagranicznej, jak i dla kraju, z których warto wymienić takie, jak: skupienie Polonii Zagranicznej wokół spraw polskich, co wpływało na polaryzację poglądów różnych środowisk polonijnych, oraz pobudzenie zainteresowania międzynarodowej opinii publicznej spr-

wami polskimi, a tym samym działaniem na rzecz zbliżenia międzynarodowego.

Pierwszą wspólnie organizowaną w 1959 r. uroczystością była dziesiąta rocznica śmierci Mieczysława Haimana — wybitnego historyka i Polaka, badacza dziejów Polonii amerykańskiej⁹. W uroczystości zorganizowanej w Sali Kolumnowej Pałacu Staszica w Warszawie uczestniczyli przedstawiciele Polonii z USA. W ślad za pierwszą udaną próbą podjęto następne. M. in. obchodzono rocznicę pracy redakcyjnej redaktorów czasopism polonijnych: Zygmunta Stefanowicza i Adama Bartoszką. W maju 1961 r. wspólnie organizowano Zlot Weteranów Powstań Śląskich i Kombatantów II wojny światowej, w którym udział wzięła liczna reprezentacja Polonii. Także w uroczystości zorganizowanej dla upamiętnienia 50 rocznicy zgonu Marii Konopnickiej uczestniczyła delegacja Polonii amerykańskiej. Kolejną uroczystością obchodzoną przy udziale przedstawicieli amerykańskich organizacji polonijnych była 180-rocznica śmierci generała Kazimierza Pułaskiego. W r. 1959 rozpoczęły się ogólnopolskie i polonijne przygotowania do obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Obchody te stały się doniosłą manifestacją wspólnoty całego polskiego społeczeństwa, zacieśniły więzi między społeczeństwem w kraju, a rodakami na całym świecie. Historyczne znaczenie tysiącletnich dziejów państwa polskiego dla rozwoju cywilizacji europejskiej spowodowało, iż jubileusz ten nabierał charakteru powszechnej uroczystości, a do udziału w obchodach włączyły się kolejno niemal wszystkie organizacje i środowiska polonijne, bez względu na stosunek do Polski Ludowej. Obchody milenijne stały się w powojennej historii kontaktów między krajem a Polonią Zagraniczną momentem bardzo ważnym.

„Tendencje szerokich kręgów polonijnych do przywrócenia ściślejszych więzów z Macierzą rozwinęły się zwłaszcza w okresie milenijnego jubileuszu polskiej państwowości, który tak silny odzew znalazł w skupiskach polonijnych” — pisze E. Basiński w swojej książce pt. *Polonia solidarna z Macierzą*¹⁰.

Stosunek Polonii do obchodów milenijnych był różnorodny — preferujący obchody świeckie lub kościelne — nie podlega jednak dyskusji fakt, iż był to pierwszy po II wojnie światowej tak powszechny przejaw więzi Polonii Zagranicznej z państwowością, kulturą i tradycją narodu polskiego. W rzeczywistości obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego i Chrztu Polski stały się manifestacją przywiązania Polonii do kraju¹¹.

⁹ IV Zjazd Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia”, *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa w latach 1968 - 1972*.

¹⁰ E. Basiński, *Polonia solidarna z Macierzą*. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza 1971, s. 8.

¹¹ O udziale w obchodach Tysiąclecia pisze E. Basiński w książce *Polonia solidarna z Macierzą*. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza 1971, s. 15.

Jednocześnie dla licznych rzesz Polonii obchody te stały się uzasadnionym powodem do dumy ze swych bliskich związków z tak starą państwowością. Uroczystości milenijne były również dobrą okazją do zamianifestowania przez Polonię swego stosunku do Ziemi Odzyskanych, do nieprzemijającego związku tych ziem z Macierzą i niepodważalności granic na Odrze i Nysie¹².

Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną rozpoczęło przygotowania do obchodów milenijnych od powołania Komitetu Tysiąclecia oraz do wystosowania *Apelu do Polonii Zagranicznej*. Apel ten rozestany został do wielu redakcji, organizacji, stowarzyszeń a także do indywidualnych działaczy polonijnych w różnych krajach. W maju 1959 r. opracowany został przez Towarzystwo dokument, w którym przedstawiono Polonii założenia programowe obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. W dokumencie tym czytamy m. in.:

„Działalność Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną w okresie obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego zmierzać będzie zarówno do włączenia Polonii Zagranicznej do uroczystości i imprez organizowanych w kraju, jak i do niesienia pomocy Komitetom Tysiąclecia powstałym w środowiskach polonijnych”.

Przewodnim motywem programu Komitetu Tysiąclecia przy Towarzystwie „Polonia” było:

1) rozwijanie i pogłębianie więzi między Polonią a krajem, dumy z przynależności do narodu polskiego i swego pochodzenia, przywiązania do przeszłości narodowej i ojczyzny,

2) ukazywanie wkładu Polonii Zagranicznej w współtworzenie państw i społeczeństw wśród których żyje, jak również jej wkładu do cywilizacji ogólnoludzkiej,

3) zapoznanie społeczeństwa polskiego z dorobkiem Polonii Zagranicznej i jej wkładem w rozwój innych społeczeństw.

Program imprez i obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego obejmował lata od 1960 do 1966 i przewidywał zorganizowanie 12 imprez w kraju. Obok imprez o charakterze kulturalno-oświatowym takich, jak festiwale zespołów śpiewaczych, estradowych i dramatycznych, pokazy rzemiosła artystycznego i wystawy plastyczne, zorganizowano również seminaria studenckie i sesje naukowe poświęcone tematom związanym z literaturą, historią i ekonomią. Ponadto, zrealizowano filmy związane z obchodami milenijnymi oraz filmy dokumentalne o życiu i zwyczajach ludowych w poszczególnych regionach Polski. Filmy te zostały później

¹² Stanowisko Polonii amerykańskiej wobec Polski i problemu granic omawia W. Dobrzycki w artykule pt. *Polonia amerykańska o Polsce i problemie granic 1939 - 1947. Problemy Polonii Zagranicznej t. IX 1975*; również E. Basiński, *Polonia solidarna z Macierzą*, s. 23.

¹⁵ Przegląd Zachodni 5 - 6/1975

przekazane organizacjom polonijnym w krajach ich osiedlenia. Dla wielu polonijnych stacji radiowych przygotowano na zlecenie Towarzystwa cykle audycji o Tysiącleciu Państwa Polskiego, słuchowiska oraz nagrania z literatury polskiej. Wśród programów muzycznych znalazły się między innymi pieśni mające specjalne znaczenie w historii narodu polskiego, wśród nich *Bogurodzica* i *Rota*.

Uzupełnienie działalności kulturalno-oświatowej związanej z rocznicą Tysiąclecia stanowił cykl wystaw opracowany z myślą o dotarciu przede wszystkim do odległych kontynentów i osiadłych tam skupisk Polonii. Celem kompletowanych i opracowanych przez Towarzystwo pozycji wydawniczych, które dotyczyły Tysiąclecia było wykazanie wkładu państwa polskiego w tworzenie cywilizacji światowej. Zbliżające się obchody milenijne wpłynęły na ożywienie się działalności wielu organizacji i instytucji polonijnych.

Wyraźnie wzrosło zainteresowanie Polską wśród licznych skupisk emigracyjnych, co stało się przyczyną, że nawet nie zawsze przychylnie Polsce redakcje i wydawnictwa zmuszone zostały do podawania szerszych wiadomości o Polsce. Należy również podkreślić, że uroczystości milenijne obchodzone były nie tylko przez organizacje polonijne. Zainteresowanie problematyką Tysiąclecia, ujawniające się w działalności różnych lokalnych instytucji kulturalnych i naukowych w wielu krajach, wpłynęło mobilizująco na całą Polonię. Skupienie uwagi opinii publicznej państw osiedlenia, związane z obchodami Tysiąclecia, spowodowało wzrost autorytetu polskich grup etnicznych zamieszkałych w tych krajach. Ważnym elementem obchodów było uczestnictwo Polonii Zagranicznej w inicjatywach podejmowanych przez społeczeństwo polskie. Współdział w budowie szkół Tysiąclecia miał dla Polonii Zagranicznej głęboki sens symboliczny i uczuciowy i był przejawem autentycznych więzi z krajem ojczystym. Inną niezwykle trafną inicjatywą Towarzystwa było wysunięcie w 1959 r. propozycji współdziałania Polonii Zagranicznej przy odbudowie zamku warszawskiego.

W ramach obchodów milenijnych odwiedziło kraj wiele delegacji i wycieczek, reprezentujących różne środowiska Polonii Zagranicznej. Reprezentowani byli przedstawiciele wielu zawodów i warstw społecznych. Spotkania z uczestnikami tych wycieczek były jedną z wielu form pracy Towarzystwa „Polonia” w ostatnich latach obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Na zaproszenie Towarzystwa gościli w Polsce znani działacze polonijni. W lipcu 1966 r. przyjechało do Torunia około 400 przedstawicieli młodego pokolenia Polonii Zagranicznej. Wzajemne zbliżenie młodej generacji Polonii z rodzinnym krajem jej przodków przyniosło wiele niezapomnianych wrażeń. Spotkania z polskimi rówieśnikami pozwoliły nawiązać wiele szczyrych przyjaźni.

5. NOWE KONTAKTY Z POLONIA

Umacniająca się stale pozycja Polski na arenie międzynarodowej powodowała, iż coraz szersze kręgi polonijne dostrzegły rolę Polski w umacnianiu bezpieczeństwa światowego. Sytuacja polityczna daleka była od normy. Wzrost międzynarodowego napięcia, wywołany eskalacją wojny w Wietnamie, oraz agresja izraelska na Bliskim Wschodzie powodowała wystąpienie istotnych różnic w ocenie tych wydarzeń. Polska stojąca konsekwentnie na stanowisku obrony pokoju, sprzeciwiała się wszelkim militarnym akcjom i popierała prawo narodów do samostanowienia. Stanowisko Rządu PRL różniło się zasadniczo od stanowiska tych państw zachodnich, które bądź same uczestniczyły w toczących się wojnach, bądź też je popierały. Różnice te spowodowały, że w 1967 r. wystąpiły przejściowe trudności we współpracy z niektórymi organizacjami polonijnymi w USA i W. Brytanii.

W latach 1966 - 1968 Towarzystwo „Polonia” wysunęło na pierwszy plan współpracy międzyorganizacyjnej przeciwstawienie się kampanii antypolskiej. Temat ten podejmowano w rozmowach z coraz liczniej odwiezającymi kraj działaczami polonijnymi i grupami wycieczkowymi. W 1968 r. przebywało w Polsce około 200 przedstawicieli różnych organizacji polonijnych. W czasie spotkań i dyskusji prezentowali oni poglądy, w których ostro sprzeciwiali się wszelkim akcjom mającym na celu podważanie autorytetu Polski w oczach opinii światowej. Dowodem wzrastającej popularności Towarzystwa było nawiązywanie nowych kontaktów z organizacjami polonijnymi. W roku 1968 nawiązano łączność z 7 organizacjami z USA, 2 z Kanady, 2 z Australii, 2 z Belgii, 2 z RFN i 1 z Wielkiej Brytanii. Zarówno działacze tych organizacji, jak również stali korespondenci Towarzystwa zwracali się najczęściej o pomoc w organizowaniu uroczystości z okazji 50 rocznicy odzyskania niepodległości Polski. W odpowiedzi na zlecenie Towarzystwa, opracowano 2 specjalne zeszyty biuletynu Krajowej Agencji Informacyjnej, które rozesłano do wszystkich organizacji polonijnych, szkół, redakcji gazet, bibliotek, ośrodków naukowych i programów radiowych, utrzymujących kontakt z Towarzystwem. Ponadto na adres wielu organizacji polonijnych wysłano również filmy i wyroby ludowe. Podobnie jak w latach ubiegłych, Towarzystwo tradycyjnie już zaspokajało potrzeby współpracujących z nim organizacji polonijnych w zakresie dostaw materiałów dotyczących oświaty i kultury polskiej. W noworocznych życzeniach rozesłanych do organizacji polonijnych raz jeszcze powrócono do jubileuszowych obchodów 50-lecia niepodległości.

Rok 1969 przyniósł narastające zainteresowanie sprawami Polski. W roku tym przypadł bowiem jubileusz 25-lecia Polski Ludowej. Głównie

nym celem, jaki stanął przed Towarzystwem Łączności z Polonią Zagraniczną w 1969 r. było włączenie do obchodów jubileuszowych ośrodków polonijnych. W związku z tym, Towarzystwo „Polonia” wystąpiło z inicjatywą zaproszenia na uroczystości 25-lecia 100-osobowej grupy przedstawicieli organizacji polonijnych. Dwutygodniowy pobyt działaczy polonijnych w kraju miał na celu — obok udziału w centralnych uroczystościach jubileuszowych — wymianę doświadczeń, dotyczących współpracy z poszczególnymi środowiskami polonijnymi.

Trudności ekonomiczne, jakie występowały w kraju do 1970 r. ograniczały rozwinięcie szerokiej i dynamicznej współpracy z ośrodkami polonijnymi. Ujawniający się w tym okresie brak jasno sprecyzowanych założeń odnośnie do współpracy z Polonią Zagraniczną nie wpływał również korzystnie na ożywienie tych kontaktów oraz rozwój samego Towarzystwa.

6. O DALSZE ZBLIŻENIE KRAJU I POLONII

Istotnym bodźcem zapoczątkowującym nowy styl pracy z Polonią Zagraniczną oraz wszechstronną aktywizację wzajemnych kontaktów stały się decyzje, zawarte w uchwałach VII i VIII Plenum KC PZPR. Ważne przemiany w życiu społeczno-politycznym kraju oraz zainteresowanie najwyższych władz państwowych sprawami Polonii Zagranicznej spowodowały wzrost aktywności Towarzystwa. Akceptacja dokonanych w kraju przemian przez liczne środowiska Polonii, pozwoliła na jeszcze większe wzajemne zbliżenie¹³.

Ostatnie lata przyniosły widoczny wzrost statusu społecznego, ekonomicznego i politycznego Polonii Zagranicznej w krajach zamieszkania. Wśród wielu dyskusji, jakie toczyły się i trwają obecnie na temat roli i miejsca Polonii w skomplikowanych układach społeczno-politycznych współczesnego świata, coraz częściej dominuje pogląd, że właściwa rola, jaką odgrywać powinny ośrodki polonijne polegać musi na zbliżaniu i współpracy między Polską a krajami, w których żyje i pracuje. Pogląd, że interesy Polonii Zagranicznej wymagają podtrzymywania wszechstronnych kontaktów z Macierzą znalazł już wówczas wielokrotne potwierdzenie w praktyce.

Rok 1970 był kolejnym etapem rodzącego się odprężenia w stosunkach międzynarodowych. W okresie tym nastąpiła również istotna zmiana w działalności samego Towarzystwa „Polonia”. Dzięki pomocy władz partyjnych i państwowych, współpracy instytucji i organizacji społecznych oraz zaangażowaniu aktywu społecznego, Towarzystwo dobrze słu-

¹³ B. Bielewicz, *Co myślisz i czujesz na dźwięk słowa „Polska”*. „Przegląd Polonijny” t. II, 1975, s. 177.

żyło rozszerzeniu i pogłębieniu kontaktów z Polonią Zagraniczną. M. in. Towarzystwo nawiązało nowe kontakty z polskimi instytucjami naukowymi takimi, jak: Polski Instytut Naukowy im. Piłsudskiego w Nowym Jorku, Polski Instytut Naukowo-Badawczy w Toronto, Alliance College w Cambridge Springs, Towarzystwo Historyczne w Wielkiej Brytanii oraz z wieloma katedrami i lektoratami języka polskiego i kultury słowiańskiej na uniwersytetach. Nawiązano również kontakty z organizacjami i przedstawicielami m. in. Związku Narodowego Polskiego, Kongresu Polonii w USA i Kanadzie oraz z niektórymi organizacjami katolickimi, a przede wszystkim z Polskim Kościołem Narodowym. Na lata 1968 - 1972 przypada również stopniowy wzrost kontaktów Towarzystwa z klerem. Duchowieństwo rzymsko-katolickie przejawiało dotąd wiele troski o zachowanie polskości wśród młodzieży polonijnej, organizując szkoły i kursy języka polskiego¹⁴. Charakterystyczną ilustracją stosunku duchowieństwa do upowszechnienia w świecie znajomości kultury polskiej stanowi fakt, że inspiratorem powstania na terenie USA Ogólnokrajowego Komitetu Obchodów Kopernikowskich był wicegenerał zakonu OO. Paulinów i dyrektor Sanktuarium Matki Boskiej Częstochowskiej w Doylestown ks. M. Zembrzusi. Pomyślnie rozwijała się również łączność Towarzystwa z księżmi delegowanymi przez władze kościelne z Polski do pracy duszpasterskiej w środowiskach polonijnych. Towarzystwo zawsze udzielało pomocy tym księżom w ich patriotycznej działalności wśród Polonii. W okresie poprzedzającym IV Zjazd Towarzystwa Łączności z Polonią w latach 1968 - 1972 stale wzrastała liczba organizacji, z jakimi Towarzystwo utrzymywało stały kontakt. Lata 1971 - 1972 przyniosły wyraźne rozszerzenie tych kontaktów. Towarzystwo utrzymywało w tym okresie korespondencję z ponad 600 polonijnymi organizacjami i stowarzyszeniami w różnych rejonach świata — z bibliotekami, fundacjami, zespołami pieśni i tańca, teatrami i polonijnymi biurami podróży. W tym okresie Towarzystwo współdziałało także z organizacjami polonijnymi w przygotowaniu obchodów 500-rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, włączyło się również do uczczenia obchodów 100-lecia Polonii brazylijskiej, współuczestnicząc w wydaniu pamiątkowej publikacji o Polonii brazylijskiej oraz przygotowując wystawę o Brazylii. Towarzystwo wzięło również udział w uczczeniu 100-rocznicy istnienia Polonii niemieckiej.

Rok 1971 przyniósł wydarzenia istotne dla dalszego rozwoju wzajemnych stosunków między krajem a Polonią Zagraniczną. Jasne określenie stanowiska władz PRL wobec problemu Polonii Zagranicznej znalazło

¹⁴ O problemie zachowania polskości przez młodzież polonijną i misjonarzy mówili w dyskusji na IV Zjeździe Towarzystwa m. in. M. Krąpiec, I. Subera, J. Hu-meński, F. Pytel.

swe potwierdzenie w przemówieniu, które wygłosił pierwszy sekretarz KC PZPR Edward Gierek we wrześniu 1971 r. na spotkaniu z grupą inżynierów i techników polonijnych w Poznaniu.

„Nie zapomniemy — powiedział E. Gierek — o milionach Polaków, którzy żyją poza granicami naszego kraju. Pamiętamy, że jesteście z nami zespoleni pragnieniem, aby nasz kraj rozwijał się szybciej, aby o Polsce mówiło się tylko dobrze. Dziękujemy Wam za to. Oczekujemy jednak od Was pomocy. Chodzi nam o wkład Waszego doświadczenia, Waszej dobrej woli, podpowiadania nam tego, co dobre, ostrzegania przed przyjmowaniem rozwiązań, które w praktyce nie zdały egzaminu gdzie indziej. Tym możecie powiększyć swój wkład w rozwój naszej gospodarki, w unowocześnienie techniki i technologii [...]. Jestem przekonany, że Polonia Zagraniczna może lepiej, niż dotychczas służyć swojej ojczyźnie”.

Polska wchodziła w okres bardzo dynamicznego rozwoju. Stwarzało to konieczność jeszcze większego rozszerzenia działalności informacyjnej wśród Polonii oraz dalszego pogłębiania współdziałania, zwłaszcza ze środowiskami inteligentnymi a także nawiązania odpowiednich kontaktów w celu rozszerzenia przez Polskę współpracy naukowo-technicznej i handlowej z Polonią.

W omawianym okresie nastąpiło rozwinięcie i zacieśnienie kontaktów z uczonymi polskiego pochodzenia oraz z polonijnymi ośrodkami naukowymi. Kontakty te — podejmowane wspólnie z innymi organizacjami naukowo-technicznymi w kraju — miały na celu zapoczątkowanie stałych, cyklicznych form współpracy. Istotne znaczenie dla tych kontaktów miał udział polonijnej inteligencji technicznej w Kongresie Inżynierów i Techników Polskich. Ważną rolę w zbliżeniu środowisk inteligencji miało także nawiązanie bliskich kontaktów z fundacjami: Kościuszkowską w USA oraz Reymonta w Kanadzie. Zbliżające się obchody 500-rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika sprzyjały również rozwojowi współpracy na płaszczyźnie naukowej. W 1970 r. Towarzystwo podjęło szeroką akcję informacyjną, której celem było propagowanie tej rocznicy. Na ożywienie w naukowych kręgach Polonii Zagranicznej wpłynęło także ogłoszenie Roku Nauki Polskiej. Towarzystwo „Polonia” ułatwiło wówczas nawiązanie wielu kontaktów między naukowcami polskimi a ich polonijnymi kolegami¹⁵.

W celu rozszerzenia związków z Polonią Zagraniczną w dziedzinie gospodarczej, naukowej i kulturalnej, Towarzystwo „Polonia” dążyło do dalszego zacieśnienia współpracy z innymi instytucjami i organizacjami w kraju. Rozwój działalności Towarzystwa oraz obowiązek koordynowania ogólnokrajowych inicjatyw „polonijnych” podejmowanych przez organizacje społeczne, spowodował konieczność opracowania kompleksowego

¹⁵ Spotkanie uczonych polskiego pochodzenia — przemówienia, referaty, dyskusja. Kraków—Warszawa 1974.

programu współpracy organizacji i instytucji krajowych z Polonią Zagraniczną. Towarzystwo zaproponowało m. in. przygotowanie, wspólnie z resortem handlu zagranicznego, koncepcji udziału polonijnego potencjału ekonomicznego w dziedzinie rozwoju przemysłu, usług, transportu i bazy hotelowo-wypoczynkowej w kraju. Wystąpiło również z inicjatywą powołania Agencji Turystycznej, której zadaniem byłoby popularyzowanie turystyki do Polski wśród Polonii Zagranicznej, pozyskiwanie kontrahentów krajowych i zagranicznych dla jej rozwoju, programowanie wycieczek polonijnych oraz organizowanie pobytu w kraju działaczom polonijnym.

Szerokie masy polonijne kształtowały swój stosunek do Polski w oparciu o trzeźwą ocenę faktów i zrozumienie wspólnych interesów kraju i Polonii Zagranicznej. Nurt społeczny, będący podstawą działalności Towarzystwa „Polonia” rodził się z przekonania, że właściwy stosunek do kraju pochodzenia określany jest w środowiskach polonijnych przez patriotyzm, rozum polityczny i instynkt historyczny. Czynniki te wskazują Polonii Zagranicznej, że tylko w ścisłej łączności kulturalnej z Macierzą leży szansa zachowania i rozwoju wartości kulturowych.

Naczelnym zadaniem, jakie postawiło przed sobą Towarzystwo w 1972 r. było objęcie współpracą jak największej liczby organizacji a tym samym dotarcie do jak najszerszych środowisk polonijnych. Obok wypróbowanych już form tradycyjnej współpracy, ważne miejsce odgrywać zaczęły nowe formy, oparte na zasadach wzajemnie korzystnych układów gospodarczych i technicznych. Współpraca gospodarcza należy jednak do przedsięwzięć bardziej złożonych i wymaga współdziałania z wieloma resortami w kraju. Dlatego też na wyraźne efekty wynikające z tych nowych wzajemnych kontaktów trzeba będzie jeszcze poczekać.

Rok 1973 obfitował w wiele ciekawych inicjatyw, wśród których wymienić należy m. in. dwa Festiwale Chórów Polonijnych w Koszalinie. Impreza ta stała się okazją do zaproszenia działaczy polonijnych z 12 krajów. Spotkanie z tą grupą wywołało ciekawą dyskusję, w wyniku której dzielono się uwagami na temat osiągnięć, ale również i trudności w pracy polonijnej. W wielu wystąpieniach gości przewijał się motyw wdzięczności za dotychczasową współpracę, a szczególnie za pomoc, jakiej Towarzystwo udzielało organizacjom, które reprezentowali. Towarzystwo nawiązało również kontakty ze Związkiem Harcerstwa Polskiego w Brazylii, z Polskim Towarzystwem Łączności z Krajem i z Polskim Komitetem Odbudowy Zamku z Australii. Ponadto nawiązano współpracę z 7 organizacjami z USA oraz kilkoma w RFN i w Szwecji. Wzorem lat ubiegłych, Towarzystwo wysyłało organizacjom polonijnym na całym świecie wiele materiałów, niezbędnych dla ich dalszej pracy.

Rok 1973 był bardzo ważnym okresem nie tylko dla działalności mię-

dzyorganizacyjnej Towarzystwa, ale również dla całości kontaktów między krajem a Polonią Zagraniczną. W 1973 r. odbył się bowiem kolejny, IV Zjazd Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną. Wybrano nowe władze Towarzystwa, którym przewodniczy Wincenty Kraśko. W uchwale Zjazdu czytamy m. in.:

„W minionych latach Towarzystwo dążyło do zaspokojenia potrzeb kulturalnych Polonii oraz do upowszechnienia wśród Polonii wiedzy o Polsce, jej historii, kulturze, tradycji i współczesności. Popularyzując wśród Polonii wiedzę o Polsce, Towarzystwo przyczyniało się jednocześnie do nawiązania i zacieśnienia współpracy i przyjaźni między narodem polskim i narodami, wśród których znajdują się skupiska polonijne. Wynikiem działalności Towarzystwa jest rosnące w środowiskach polonijnych poczucie dumy z polskiego pochodzenia oraz wzrastający sprzeciw tych środowisk wobec wszelkich form podważania dobrego imienia Polski.

U podstaw rozwoju Towarzystwa i jego dorobku legły przede wszystkim osiągnięcia Polski Ludowej, jej rosnąca rola na arenie międzynarodowej i pokojowa polityka międzynarodowa, poszerzająca się współpraca gospodarcza i kulturalna z krajami, w których mieszka i pracuje Polonia; torujące sobie drogę w stosunkach międzynarodowych tendencje odprężenia, bezpieczeństwa i pokoju, które stanowią przede wszystkim wynik dalekowzrocznej polityki sił miłujących pokój; ogólne zmiany zachodzące wśród Polonii, a wyrażające się we wzroście jej statusu gospodarczego, ekonomicznego i politycznego w krajach osiedlenia. Coraz powszechniejszym zjawiskiem jest poszukiwanie przez Polonię, zwłaszcza jej młode pokolenie, swego rodowodu etnicznego, związku z ojczyzną swych przodków”.

7. NIEKTÓRE EFEKTY DZIAŁALNOŚCI POLONIJNEJ

Rok 1974 był dla wszystkich działaczy i pracowników Towarzystwa kolejnym etapem realizacji zadań, jakie wytyczył IV Zjazd. M. in. w roku 1974 przypadała 30-rocznica powstania Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Jubileuszowe obchody stały się okazją do sprawdzenia w jakim stopniu Polonia Zagraniczna orientuje się w zmianach zachodzących w kraju oraz jaki jest stopień nasycenia środowisk polonijnych aktualnymi wiadomościami o kraju ojczystym. Z ciekawą inicjatywą wystąpił *Program dla Zagranicy* Polskiego Radia i PAP. Polskie Radio zwróciło się do Polonii Zagranicznej z prośbą o pisemną odpowiedź na kilka pytań, dotyczących współczesnej Polski. Efektem tego apelu była obfita korespondencja, obejmująca około 17 000 listów. Było to ponad 20% więcej głosów niż w 1969 r., kiedy zwrócono się do Polonii z podobną inicjatywą. Z kolei PAP, za pośrednictwem swoich korespondentów, przeprowadził cykl wywiadów z przedstawicielami Polonii Zagranicznej w różnych krajach świata. Zadaniem korespondencji było zebranie możliwie wyczerpujących wypowiedzi na temat: „co myślisz i czujesz na dźwięk słowa „Polska””. Obie te akcje przyniosły ciekawy materiał świadczący o tym, iż wśród Polonii Zagranicznej stale narasta zainteresowanie ży-

ciem w kraju, a ilość wiadomości o współczesnej Polsce ciągle się powiększa. Można stwierdzić, że wpływ na te zjawiska miała również 20-letnia działalność Towarzystwa „Polonia”. We wszystkich wywiadach wyraźnie zaakcentowanym problemem jest szeroko pojęte zagadnienie więzi Polonii z krajem. Wspólnym elementem jest także podkreślanie przez przedstawicieli Polonii osiągnięć Polski na arenie międzynarodowej, które — zdaniem respondentów — ożywiają zainteresowanie krajem, wyzwalają wśród Polonii dumę z faktu przynależności do tej grupy etnicznej. Fakty te są coraz częściej powoływane dla podkreślenia pozytywnych cech narodu polskiego i podniesienia autorytetu polskiej grupy narodowej. Prezes Polskiego Stowarzyszenia Kulturalnego z RFN mówi m. in.:

„Polska — kojarzy mi się przede wszystkim z ogromną rzeszą ludzi, którzy swą pracą tworzą współczesny kraj. Dzięki nim rośnie nasze (podkr. aut.) znaczenie w świecie. My wszyscy, niezależnie od tego, gdzie rzuciły nas losy, jesteśmy dumni ze swej ojczyzny. Chcemy, jak jedna wielka rodzina, dla niej żyć i działać”.

Cytowana wypowiedź świadczy dobitnie, iż osiągnięcia kraju stanowią istotny argument dla modyfikacji postaw Polonii. Materiał zgromadzony przez Polskie Radio i PAP ujawnił także ważną rolę, jaką odegrało i odgrywa nadal Towarzystwo „Polonia”, dostarczając i wyposażając Polonię Zagraniczną we wszechstronne informacje o Polsce.

Ważnym wydarzeniem związanym z obchodami 30-lecia PRL, sprzyjającym bezpośredniej wymianie poglądów, było Forum Polonijne. W obradach światowego Forum wzięli udział liczni działacze organizacji polonijnych, nauczyciele, duchowni, robotnicy, farmerzy, dziennikarze i twórcy, naukowcy i przemysłowcy. Wymianę poglądów między organizacjami, z którymi współpracowało, kierownictwo Towarzystwa traktowało zawsze jako istotny element umożliwiający dostosowanie profilu własnej działalności, do zapotrzebowania poszczególnych organizacji polonijnych. Dlatego też do udziału w obradach Forum zaproszono 208 uczestników z 19 krajów, reprezentujących wszystkie niemal typy związków i stowarzyszeń. Forum obradowało pod hasłem wkładu Polski, Polaków i całej Polonii w rozwój cywilizacji światowej i w praktyce stało się zbiorową konsultacją dotyczącą doboru najważniejszych dróg i metod współpracy między krajem a Polonią. Wysoka ranga, jaką nadały spotkaniu władze PRL poprzez udział w jego obradach przewodniczącego Rady Państwa prof. dr H. Jabłońskiego, przewodniczącego Frontu Jedności Narodu prof. dr J. Groszkowskiego, członka Biura Politycznego i ministra spraw zagranicznych Stefana Olszowskiego oraz sekretarza KC PZPR i prezesa Towarzystwa „Polonia” W. Kraśko, była dowodem uznania dla pomyślnie rozwijającej się współpracy kraju z Polonią Zagraniczną. W obradach Forum uczestniczyli również wybitni przedstawiciele kleru z wikariuszem

generalnym Kurii Metropolitalnej rzymsko-katolickiej w Warszawie, biskupem J. Modzelewskim. Obrady Forum przebiegały w 3 sesjach plenarnych oraz w 6 zespołach problemowych. Uzupełnieniem pracy zespołów były spotkania w ministerstwach kultury, oświaty, nauki i szkolnictwa wyższego oraz w Polskiej Izbie Handlu Zagranicznego, Głównym Komitecie Kultury Fizycznej i Turystyki i w Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskich. Łącznie w dyskusjach Forum zabrało głos 152 mówców. Wiele troski i uwagi poświęcili oni sprawie dalszego zacieśnienia współpracy między krajem a Polonią Zagraniczną, zwracając przede wszystkim uwagę na rolę, jaką ma do spełnienia Towarzystwo „Polonia”. Dużo miejsca poświęcono także sprawie młodzieży polonijnej, dostrzegając w niej element umożliwiający zachowanie więzi między kolejnymi pokoleniami emigrantów a krajem. Kulminacyjnym wydarzeniem, kończącym jednocześnie obrady Forum Polonijnego, było przyjęcie grupy uczestników przez pierwszego sekretarza KC PZPR E. Gierka. W swoim wystąpieniu E. Gierek wskazał na istotne elementy umacniania więzów Polonii z krajem, które opierać się powinny na lojalnym wypełnianiu obowiązków wobec kraju zamieszkania. M. in. powiedział:

„[...] my byśmy uważali za karygodny błąd, gdybyście Wy próbowali wracać do gett polskich, do zamkniętych ośrodków polonijnych wyizolowanych ze społeczeństwa, wśród którego żyjecie. To byłoby niesłuszne i dla Was samych, i dla krajów, których jesteście obywatelami, i dla Polski. Polska jest zainteresowana w kontaktach z ludźmi, którzy owszem — żywią sympatię dla niej, ale Polska zainteresowana jest także zacieśnianiem więzi z ludźmi, którzy coś znaczą w tym kraju, w tym środowisku”.

W dalszej części swego wystąpienia E. Gierek stwierdził, że głównym kierunkiem działania Polonii winno stać się tworzenie klimatu przyjaznego Polsce.

„Polska — powiedział E. Gierek — krocząc na drodze budownictwa socjalistycznego będzie rozwijać współpracę ze wszystkimi krajami świata, co wpłynie również na podniesienie rangi i autorytetu Polonii Zagranicznej”.

Mówiąc o Towarzystwie Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” pamiętać należy, iż ta organizacja społeczna, powstała przed 20 laty, różni się pod wieloma względami od innych organizacji działających w Polsce. Odmienność ta wynika z faktu, że terenem działania Towarzystwa jest zagranica, a ściślej mówiąc — dziesiątki państw, w których żyją przedstawiciele polskiej grupy etnicznej. Wspomniana odmienność wynika z różnorodnej specyfiki krajów osiedlenia, różnic językowych i często innych systemów społeczno-politycznych.

Specyfiką Towarzystwa jest współpraca z organizacjami polonijnymi, których członkowie posiadają najczęściej obywatelstwa państw osiedlenia. Członkowie organizacji polonijnych reprezentują duże zróżnicowa-

nie społeczne, wynikające z wielu przyczyn, m. in. wieku, okresu emigracji, reprezentowanych poglądów politycznych, poziomu wykształcenia czy wreszcie zajmowanej pozycji społecznej. W działalności Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną zaobserwować można stałe dążenie do poszerzania tematyki podejmowanych zagadnień, co wynika z różnorodności współpracujących z nim organizacji i osób prywatnych. Współpraca z coraz większą liczbą organizacji polonijnych spowodowała, iż w ciągu 20 lat działalności Towarzystwo podjęło dużą ilość najróżnorodniejszych inicjatyw, wychodząc naprzeciw szerokiemu zapotrzebowaniu Polonii.

Nie sposób omówić wszystkich podejmowanych działań; o dokonaniu określonego wyboru zdecydowała ranga i znaczenie, jakie poszczególne formy współpracy, inicjatywy Towarzystwa, czy posunięcia organizacyjne, miały zarówno dla dalszego rozwoju Towarzystwa, jak i dla jego kontaktów z Polonią Zagraniczną. Opisane wyżej fakty wyznaczają z jednej strony drogę doskonalenia działalności samego Towarzystwa, z drugiej — linię pewnych ewolucji zachodzących w środowiskach polonijnych na całym świecie.